

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm IX. Licet.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

sine liberis decesserit, bona eius pauperibus dentur, vel Ecclesiæ parochiali, hoc casu preferenda sit causa pia substituta, quia si privilegiatus concurrat cum privilegiato, tum cessantibus privilegiis seruetur jus commune. Vtilitatem hanc tradit *Panorm. n. 36.* & limitatio ista habetur in *cit. authent. expressè §. Sed & hoc.*

CAPITVLVM IX.

Licet.

PARAPHRASIS.

Inter Archiepiscopum Rauennatensem, & Communitatem Faentinam Controversia erat super iurisdictione, honore, atque districtu in Villa S. Petri & Castro Arioli, quod dicta Ecclesia ad se pertinere dicebat, hæc causa coram Pontifice discutienda erat; sed quia partibus molestum erat, testes Romam adducere, idè Pontifex Innocentius III. mandauit Episcopo Placentino, vt attestaciones tam super negotio principali, quam super personis testium intra trimestre reciperet; dein partis vtriusque procuratores vnà cum signatis attestacionibus ad Sedem Apostolicam destinaret. Publicatis postea coram Pontifice attestacionibus Syndicus Fauntinorum proposuit, se quædam contra testes partis aduersæ obiecturum, sed æconomus Ecclesiæ replicauit, id fieri non debere. Tum Pontifex interlocutoriè decreuit, Syndicum illum audiendum non esse, quia tempus trimestre, quod partibus datum erat ad proponendum tam super testibus, quam super negotio ipso, elapsum esset. Postea idem Syndicus obiecit, quod testes corrupti falsum dixissent, tunc considerans Pontifex huiusmodi exceptionem, non solum ante, sed etiam post sententiam opponi posse, licet aliqui crederent, malitiosè ad impediendum processum talia obiici, tamen ne à juris regula discederetur, Papa præcepit quibusdam, vt testes super exce-

ptione corruptionis ac falsitatis à Syndico producendos intra mensem reciperent ac examinarent, de omnibus circumstantiis exactè inquirentes, indulto altero mense Ecclesiæ æconomus, intra quem, si velit, alios ex aduerso testes producere possit, atque dicta testium diligenter conscribentes, ea postea Pontifici mittant, viginti dierum spatio præfixo parti vtrique, intra quod vnà cum attestacionibus, Papæ conspectui se præsentare debeant. Id cum factum esset, attestaciones istæ publicatæ sunt, atque permissum partibus, vt quæcunque vellent, proponere possent, tametsi verò Fauntini multos testes super negotio principali produxerint, vix tamen sex eorum concordés fuerunt, sed alii quidem inter se contradicentes, alii autem singulares reperiebantur. Quod verò attinet ad testes qui à Fauntinâ vniuersitate producti erant, ad reprobandos testes Ecclesiæ Rauennatensis, plures eorum reprobandi erant, quia euidentissimè inter se contradicebant, alii verò pauci, licet expressè non fuerint reprobandi, tamen ad eò malæ famæ & leuis opinionis erant, vt eorum dictis nulla aut modica fides adhibenda esset. Sed & iidem testes Fauntini vniuersim reprobandi erant, quia non probârunt id, ad quod probandum Syndicus se adstrinxerat, videlicet quod testes Rauennatenses corrupti falsa dixissent; quia tametsi de corruptione aliquid dixisse videbantur, tamen de falsitate nihil omnino dixerunt. Ceterum ex depositione testium productorum ex parte Ecclesiæ, qui & numero plures erant & aptiora ac propinquiora negotio afferebant, clarè apparebat ex vniuersis articulis iurisdictionem exprimentibus, quod dicta Ecclesia à sexaginta jam annis in illis locis iurisdictionem, honorem ac districtum possederit, quamobrem si Communitas Faentina ab annis quinquaginta, sicut testes eorū asseuerasse videntur, seruitia quædam in iisdem loci percepit, colligitur eos (Fauntinos) possessionem iniuste

iniuste inchoasse, cum duo simul, & eodem modo eandem rem in solidum possidere haud possint, praesertim cum Fauentini iustum possessionis titulum non ostendant, at verò pro Ecclesia Rauennatensi ex Imperatorum & Pontificum Romanorum priuilegiis appareat, eorum possessionem iustam esse. Quare cum constet Fauentinos ex eo tempore, quo possessionem suam probauerunt, aliqua minus iuste ac sine titulo occupasse, atque Procurator Rauennatensis petiuerit, Fauentinos prohiberi à turbatione & inquietatione, ideò perpendit Pontifex, in hoc casu non ita locum esse interdicto, *vti possidetis*, vt dicatur, *vti possidetis, ita possideatis*, quandoquidem probationes Ecclesiae longè potiores sunt, & ideo ea in interdicto hoc possessorio superare debeat: quapropter Pontifex dictam communitatem super honore, iurisdictione & districtu locorum condemnat in iudicio possessorio, de quo tantum actum fuerat, perpetuum silentium indicens, & vt in posterum à molestatione absteineatur.

S V M M A R I V M.

1. In oppido vel ciuitate competere alicui possunt Iurisdictione, Honor & Districtus.
2. Quibus modis Actor in iudicio versari possit, si latius sumatur actoris vocabulum.
3. Variis varia iurisdictione competit.
4. Ad testes producendos, vel vt contra eos opponatur, certum tempus à Iudice praefigi potest.
5. Admittitur etiam post latam sententiam ad hanc rescindendam oppositio, & probatio, de testium aut instrumentorum falsitate; ita vt executio prioris sententiae suspensa maneat, dum lis super testium aut instrumentorum falsitate pendet.
6. Si pars litigans, testibus contra se productis, nulla forma interrogatoria, vel non sufficienter, tenetur Iudex ex officio supplere defectum accuratè ea formando.
7. Testi improba vita, in causis civilibus, aut

criminalibus exceptis, admissio, pro ratione maioris, aut minoris improbitatis, aliqua, aut nulla fides adhibenda.

8. Dari non possunt duo eiusdem rei possessores simul in solidum.

9. Quam formam vti debeat Iudex in possessorio retinenda, & vnde colligi possit, penes quem litigantium sit possessio, si plures eam sibi in solidum attribuunt.

NOTA I. Tria sunt quae alicui in ciuitate, vel oppido &c. competere possunt. Iurisdictione, honor & districtus. Iurisdictione interdum accipitur late, ita vt imperium sit eius species, interdum strictè, in l. 3. de iurisdictione. vbi iurisdictione distinguitur ab imperio mero, quod jus gladii continet. Mixtum autem imperium dicitur, cui non tantum imperium, sed etiam iurisdictione inest, vt tutores dare, in bonorum possessionem mittere. cit. l. 3. Denique iurisdictione cui Imperium non inest, sed tantum mercenario iudicis officio exercetur, ea simplex dicitur, vt explicat Bart. in l. 1. ff. de iurisdictione, & dixi lib. 1. tr. 4. c. 5. Honor dicitur, quod aliquis in eo loco tanquam Dominus agnoscat, cui obsequia & seruitia deferenda sint. Districtus verò significat terrae spatium munitum & armatum iurisdictione, vt ex Baldo definit Felinus c. Rodolph. n. 18. de Rescriptis. Dicitur etiam quandoque iurisdictione territorialis.

Pro meliore intellectu quaedam sunt aduertenda. 1. Tribus modis aliquis in iudicio versari potest, vt actor, late sumpto vocabulo, exigendo publicam vindictam ob crimen accusati. 2. Aliquid exigendo à parte ob jus seu obligationem priuatam. 3. Exigendo aliquid à iudice ob utilitatem priuatam. In primo casu, qui iudicio criminali ad publicam vindictam agit contra malefactorem, is crimen commissum in libello proponere debet, sed necesse non est, vt conclusionem seu petitionem adiungat, cum iudex ex nobili officio teneatur penam publicam decernere, si crimen in iudicio notificatum fuerit l. 3. ff. de accusationibus. In 2. Casu, qui priuatam utilitatem agit contra aduersarium, debet

debet in libello concludere & petere id, ad quod Reus obligatus est. *l. 1. ff. De edendo*, nam iudex tunc & non aliter officium suum Actori impartitur, idem enim dicitur hoc iudicis officium mercenarium, quia adstrictum est seu deserviens actioni, prout explicat *Bartolus in cit. l. 1. n. 10*. In tertio casu, petitio ad Iudicem referri debet, ita ut eius officium misericorditer imploretur, v. g. ad tutorem dandum, ad in integrum restituendum, dispensationem aliquidve beneficium conferendum. Strictius enim obligatur pars ex contractu aut delicto, videlicet secundum commutativam iustitiam, non autem tam strictè iudex ex officio suo nobili obligatur ad succurrendum utilitati privatae, sed tantum ex æquitate aut iustitia legali, ita tamen, ut frequenter iniuria quædam reputetur, si denegetur; *l. 1. §. plane. junct. gl. marg. ff. De aqua quorid.* & idem etiam appellationis remediū in tali casu concessum est. *l. 1. C. Si sepius in integrum.*

3) Alterum. Interdum aliquis habet Dominium seu jus proprietatis in fundo, etiam junctum cum usufructu, & tamen non habet jurisdictionem ullam, quare dicunt aliqui ex *Bartolo in cit. l. 1. n. 15*, quod aliquis habere possit territorium, & non districtum seu jurisdictionem territorialem; nam territorium definitur universitas agrorum intra fines utriusque loci, tamen plerumque adjuncta sit jurisdictio & species quædam imperij mixti aut meri; quamobrem Jure Consulto in *l. pupill. 239. §. Territorium. ff. de verb. signific. junct. l. Moris ff. de pænis*, existimant, territorium dici à terredō, tanquam à communiter accidente; tamen talis qualitas separari aut abesse nonnunquam potest, ut bene explicat *Euerhard. tom. 2. Consil. 34. n. 29*. Ut si Imperator in criminis pœnam civitatem aliquam Imperialem omni jurisdictione priuaret in territorio suo. Interdum verò habet aliquis imperium merum seu jus gladij, das Blut. oder Halsgericht; sed etiam jurisdictionem nullam obtinet, ut idem *Euerhard. notat fol. 478*. Et vice versâ interdum aliquis habet jurisdictionem simplicem & imperium mixtum, videlicet ut tu-

tores dare, in integrum restituere, in bonorum possessionem mittere, item seruitia & alia onera indicere subditis possit, & tamen non habet imperium merum seu jus gladij, quod in Germania à plerisque etiam appellatur, das Obergericht. Multi tamen habent jus capiendi & incarcerandi malefactores in territorio suo, quos intra certum tempus v. g. 24. horas superiorem jurisdictionem habenti præsentare debent.

Nota II. Iudex interdum etiam non presentibus partibus terminum temporis præfigit, intra quem testes produci, vel contra eos opponi debeat, ita ut postea testes non recipiantur. Ita *gl. magna hic. Decius n. 13*.

Nota III. Postquam in causa conclusum fuit, imò etiam post latam sententiam, opponi potest, testes fuisse falsos. Sed intelligi id debet non directè in Ordine ad articulum probatorium, quando quidem circa eum probationes in utramque partem auditæ fuerunt, sed formaliter in ordine ad ipsos testes, quod dolo seu mendaciter deposuerint, ut si ostendatur, eos non fuisse presentes negotio cui testimonium perhibent. Ita habetur in *Clem. 2. de testib. junct. gl. verb. Contrariis*. Idem quoque traditur de Instrumentis, ut si de falsitate argui possint, talis oppositio atque probatio etiam post latam sententiam recipi debeat *l. 1. C. Si ex falsis Instrumentum.* & proderit talis ostensio falsitatis ad hoc ut sententia rescindenda sit per in integrum restitutionem *cit. l. 1. & l. 2. C. eodem*, atque interim dum lis super falsitate testium aut instrumentorum pendet, etiam executio prioris sententiæ suspensa esse debet. *l. ult. C. eod.* Duo tamen requiruntur, ut sententia ex hac causa rescindi debeat, videlicet, ut quæstio falsitatis seu falsationis prius in iudicii progressu mota non fuerit; & quod iudex ex falso instrumento aut falsis testibus ad ita judicandum motus fuerit, uti habetur in *l. 3. C. eod.* His adde, esse etiam hanc speciem testis falsi, si sit corruptus pecuniâ, ut talia diceret. *c. Sicut. 7. De testibus. l. 5. ff. ad leg. Cornel. de falsis.* & tradunt *Panorm. Felin. hic. n. 4. Mascard. verb. Corrupt. Conclus. 454.* & idem sententiam latam ex taliter corru-

ptorum testium allegationibus, per restitutionem in integrum rescindendam esse. *l. Divus. 33. ff. De re iudicata.* Neque obstat his textus huius Capituli, nam ad testium corruptionem, quæ aliquo modo probata videbatur per testes ex adverso adductos, ideo Pontifex non attendit, quia ut *glossa hinc monet*, Syndicus adstrinxerat se ad duo probanda, videlicet quod corrupti falsa dixerint; quamobrem cauti esse debent Procuratores & Advocati, ut protestentur quod tamen plura allegent in articulis, non tamen se ad superfluas probationes obligare velint. Deinde responderi potest, quod testes à Syndico producti, corruptionem non sufficienter probarent, & quod Pontifex habuerit sufficientia documenta de iusta & plurimis annis continuatâ possessione, ut nullum fuerit periculum falsæ depositionis in obiecto seu materia litis.

6 Nota IV. Licet pars litigans, contra quam testes producuntur, interrogatoria dare possit, id est, super quibus circumstantiis articulorum productorum testes examinari debeant. *cap. 2. junct. gl. verb. Interrogatoria, de testibus. in 6.* Si tamen pars interrogatoria non dedit, aut non sufficienter dedit, tum iudex ex officio supplet, & interrogatoria accuratè format, uti apparet in hoc *cap. & c. Cum causam. 37. de testibus.* & docet *Francus in cit. c. n. 6. Farinae. de testib. q. 73. n. 9.* Nam quotiescunque æquitas postulat iudex ex officio interrogaciones formare potest ad veritatem eruendam. *l. Undecunque. 21. ff. de Interrogatoriis action.*

7 Nota V. Tamen testis improbæ vitæ admitti possit in causis civilibus atque in criminalibus exceptis, non tamen ei tanta fides habenda, ac si integræ famæ esset, imò tanta esse potest improbitas ac leuitas, ut nulla omnino fides habeatur, nisi dictum suū indicis seu adminiculis probabile reddat. Ita apertè in hoc capitulo. & dixi de hoc in *cap. 1. de Confessis.*

8 Nota VI. Duo eandem rem simul & eodem modo in solidum possidere non possunt. Dicitur eodem modo, nam diverso

modo id fieri potest, videlicet, ut unus possideat tanquam proprietarius, alter ut usufructuarius eundem fundum. Item ut unus civiliter, alter corporaliter possideat, deinde sicuti duo Domini eiusdem rei esse possunt Communionis jure, sed non in solidum seu totaliter, ita etiam duo eandem rem totam simul eodémque modo possidere possunt, sed non totaliter seu in solidum, & tum dicitur res à pluribus possideri pro indiviso, *l. 1. §. hoc interdictum. ff. Vti possideris.*

Nota ultimò. Duobus modis agi potest interdicto retinendæ possessionis. Vel ut actor contendat & petat sibi omnem possessionem adiudicari, & adversario præcipi ut desistat à præsentè molestatione, & in futurum non molestat: Insuper peti potest compensatio damnorum, seu quanti interest molestationem factâ non esse. Vel ut parti adversariæ non negetur, aut rationabiliter negari non possit oranis possessio, quia v.g. duo rem secundum partes diversas possident, vel unus possidet ut proprietarius, alter ut usufructuarius; & hoc posteriori casu servari debet formula interdicti, ut iudex dicat, *vti possideris, ita deinceps possideatis*: vel sic clariùs: quia ex actis & probationibus constat, habere te possessionem proprietatis, pronuntio, quod ita possidere debeas, & vim tibi aut molestationem inferri veto, & quia adversarius tuus probavit possessionem usufructuarius, ideo jubeo illum possidere, ut usufructuarius, & molestationem circa usufructum non inferre. In priori autem casu, si quis omnem rei possessionem sibi attribuat, & alterum repelli petat, tum iudex, si pro possessore iudicio retinendæ pronuntiet, non utitur eâ formula, *vti quisque vestrum possidet, ita possideat*, si quidem in possessione quam vi aut clam, aut precario aliquis ab adversario suo habet, defendendus non est, iuxta *l. 1. ff. Vti possideris. & l. Vnic. Cod. eod.* ubi dicitur, quod per hoc interdictum possessor in possessione defendendus sit contra alterum, dummodo nec vi, nec clam, nec precario possessionem ab eo nactus sit. Quod si verò duosibi possessionem eiusdem rei in solidum

attribuant, ut in casu huius cap. atque adeo uterque contra alterum sit Actor, & Reus, quando uterque petit, ut possessio sibi adjudicetur, alter desistat ab occupatione aut molestatione iniustâ, quomodo tunc procedendum sit, Si quæres; ex textu patebit responsio, quod scilicet iudex ex utraque parte testes aliaque probationes tum ipsius possessionis, tum etiam tituli (si offerantur) præcipere possit, ex his enim apparebit, utra pars vincere debeat; potissimum verò ex quatuor. Primum, si una pars plures testes adduxerit pro possessione sua. Alterum, si testes producti aptiora & probabiliora dicant. Tertium. Si pars antiquiorem suam possessionem ostenderit, tum altera præsumitur vi, clam, aut precario accepisse. Quartum, si altera pars titulum possessionis ostenderit, licet enim id necessarium non sit, quia possessor ostensa nuda possessione contra adversarium tuendus est, dummodo nec vi, nec clam, nec precario ab ipso possessionem nactus sit. §. *Quorum. verb. Hodie. Instir. de Interdict.* tamen si probationes ex utraque parte pro possessione æquales censeantur, proderit ostendisse titulum possessionis, nam hoc casu ea potior, ac justior censebitur, altera autem possessio in vasio quædam ac turbatio præsumetur.

CAPITULUM X.

Per tuas.

PARAPHRASIS.

Tiburtinus civis Caiam per septennium ut concubinam habuit, sed prolem toto tempore non procreavit; postea Caia recessit à Tiburtino, & post non multum temporis reversa in domum, peperit, asserens Patrem prolem esse Tiburtinum, is licet ab initio negarit esse filium suum, tamen postea eum recognovit, appellans Raphaëlem, Raphaël cum adolevisset, Sophiam Tiburtini ex sorore neptem uxorem ducere voluit, & cum parentes Sophiæ propter consanguinitatem contradicerent, mater Raphaëlis cum ju-

ramento testata est, se non ex Tiburtino, sed alio viro suscepisse Raphaëlem; de hac quæstione consultus Innocentius, Respondit, præsumendum esse quod Raphaël sit Consobrinus Sophiæ, atque adeo impeditus eam habere uxorem. Rationes afferuntur in textu. Prima, quia Caia primum constanter asseruit, Raphaëlem ex Tiburtino natum esse, imò potissimum ob mulieris asseverationem Tiburtinus eum recognovit, ideò credendum non est contrariæ mulieris asseverationi, quamvis juratæ, cum nimis indignum sit, quod sua quisque voce dilucide contestatus est, id in eundem casum infirmare, testimoniòque proprio resistere. *l. Generaliter. 13. Cod. De non numerata pecunia.* Altera ratio, quia Raphaël communiter appellatus fuit filius Tiburtini, & pro tali habitus ab ipso & Caia.

SUMMARIUM.

1. Iudex non permittet matrimonium cum consanguineis Patris, si præsumptiones pro filiatione adsint.
2. Præsumitur autem pro filiatione legitima, si in domo mariti, eo præsentem, & potente generare, nata sit ex coniuge proles.
3. Neque sola mulieris adulterâ contra filium assertio præsumptionem hanc elidit.
4. Pro filiatione tamen geniti ex concubina si alium à concubinario patrem nominet mulier, Iudicis arbitrio res committitur.
5. Probat etiam filiationem, si quis à quopiam ut filius nominatus, alitus & tractatus fuit.
6. Neque per hoc solum quod prius pro filio agnitus & tractatus, postmodum reiiciatur, filiationis præsumptionem & possessionem amittit.
7. Facit etiam pro præsumenda filiatione communis fama & opinio præsertim vicinorum & Domesticorum.
8. Contra proprium testimonium, quo jus alteri, aut juris præsumptio acquisita fuit, non creditur contrarium postmodum asserenti in præiudicium illius.

Nota